

## ■ DEPRESSIEVE KINDEREN

### Te braaf, te stout

Bijna 4 procent van de kinderen tussen zes en twaalf jaar is depressief. Drie keer zoveel meisjes dan jongens. Toch herkennen opvoeders het syndroom zelden. Depressie is moeilijk op te sporen bij kinderen. Depressieve volwassenen zijn lusteloos en somber. Bij kinderen valt dat niet zo op. Wel de zogenaamde *secun-*

*taire* symptomen. Die maken niet echt deel uit van de depressie, maar het zijn uitingsvormen: leermoeilijkheden; vijandig, opstandig of agressief gedrag; overaangepast, te braaf gedrag; negatieve faalangst; sociaal isolement; hoofd- of buikpijn; tics; stotteren; bedplassen; weigeren te praten; slaapstoornissen; te veel of te weinig eetlust; vermoeidheid... Al die symptomen kunnen verwijzen naar een onderliggende depressie. Leerkrachten en ouders bekijken deze secundaire kenmerken vaak als de kern van het probleem. «Natuurlijk is het niet omdat het kind leermoeilijkheden heeft op school, of omdat het zich agressief gedraagt, dat het een depressie heeft. Er moeten ook ander symptomen aanwezig zijn: affectieve, cognitieve en motivationele symptomen», zegt prof. De Fever, samen met Mia Coppens auteur van *Kinderen met een depressie*. Het boek is een hulpmiddel voor opvoeders om depressieve kinderen op te sporen en eventueel te behandelen. Het vertrekpunt is de volledige opvoedingssituatie. De onderzoekers reiken drie steunpunten aan, te beginnen met de natuurlijke opvoedingssituatie. In het gezin en op school moet het kind een gunstig klimaat ervaren. Een depressief kind heeft aantrekkelijke en eenvoudige situaties nodig en een opvoeder die het kind houvast biedt. Wordt de problematische opvoedingssituatie niet doorbroken, dan kan een psychotherapeutische behandeling of een behandeling met geneesmiddelen nodig zijn. In sommige gevallen kan de depressie zulke ernstige proporties aannemen dat opname in een psychiatrische kliniek noodzakelijk is. Frank De Fever & Mia Coppens - *Kinderen met een depressie* - 595 fr. - uitg. Acco - Tiensestraat 134-136 - 3000 Leuven - tel 016-29 11 00 - fax 016- 20 73 89

## ■ LUISTERVAARDIGHEID

### U zei?

Om een taal te leren moet men allereerst goed kunnen luisteren. Vaak worden leerlingen nogal abrupt geconfronteerd met een tekst of dialoog op geluidscassette en bijhorende inhoudsvragen. Resultaten zijn goed of slecht, de relevantie is soms zoek. Een goede luisteroefening is geen test, maar een echte *oefening*, die voorbereiding en begeleiding vraagt. In *Times Educational Supplement* geeft taaladviseur David Hood enkele tips:

1. Geef de leerlingen de titel van de opname. Houd een kleine klassikale brainstorm waarin ze proberen te voorspellen wat ze zullen horen. Stuur hun suggesties bij met vragen en zet het hele verwachtingspatroon op het bord. Daar kunt u naar verwijzen tijdens het luisteren zelf.
2. Leerlingen zoeken *clues*, zoals vraagwoorden, woorden die een tegenstelling uitdrukken (maar), ontkenningen, allerlei cijfers... Ze merken goed wanneer de spreker van toon verandert. Speel hierop in. Laat ze de algemene context bepalen uit een reeks mogelijkheden.
3. Voorzie in een papieren versie van de tekst of een gedeelte ervan. Laat daarin woorden weg, interpunctie enz.
4. Leg de opname geregeld stil en vraag 'Wat is er net gezegd?' Varieer hierin: vraag afwisselend naar details en grotere informatie-eenheden. Laat de leerlingen met argumenten suggereren hoe het verder kan gaan.



Laat de leerlingen met argumenten suggereren hoe het verder kan gaan.

5. Sluit gerust af met typische tests als juist/fout, verbeter enz. Zolang de luistervaardigheidstraining maar het doel is. Uiteindelijk moeten alle leerlingen na afloop kunnen antwoorden op de vraag: 'Waarover ging het hier eigenlijk?'

## ■ ONDERZOEK

### Hulp gevraagd

«Ze zijn niet gemotiveerd, ze doen er gewoon niets voor.» Zo worden leerlingen met slechte resultaten of studieproblemen wel vaker gecatalogiseerd. Ten onrechte. Veel leerlingen hebben namelijk moeite met studieplanning en -houding, algemene studiemethode, ze leren slaafs uit het hoofd... Kortom, ze moeten dringend *leren leren*. Niet voor niets zit *leren leren* in de eindtermen. De Vlaamse leerkracht wil wel helpen. 78 procent vindt dit trouwens zijn taak. De vraag is enkel: hoe? Leerlingen basisonderwijs leren thuis gemiddeld één uur per dag. Ze werken hun taken ineens af zonder te stoppen. De meerderheid laat zijn lessen opvragen door de ouders, maar ongeveer 40 procent leert niet altijd al de gegeven lessen of maakt niet alle taken. Bij het plannen van lessen gebruiken ze hun agenda, vaak nadat de leerkracht hen eraan heeft herinnerd dat ze iets moeten leren. Dat doen ze hoofdzakelijk door leerteksten te lezen en de hoofdpunten te onderstrepen. Als ze zichzelf ondervragen, doen ze dat vooral via reproductievragen. Geheugenwerk dus. Ze stellen zich echter geen vragen als ze een les leren. Leerlingen maken bij het leren bondige samenvattingen van de les of zetten de leerstof in schema's, maar vaste studeer- en werkuren of een begin- en eindpunt van studie kunnen zij zelden of nooit opgeven. Ze weten heel goed wat ze moeten leren, maar de manier waarop is vaak onduidelijk. Tot die bevindingen komt Kristel de Boever in haar doctoraatsthesis *Leren leren*.

### Kop nog staart

Bijna alle leerkrachten secundair onderwijs vinden studieplanning, studiehouding en streven naar inzicht bijzonder belangrijk.

Niettemin onderwijzen nog te veel leraars op het niveau van wát, minder op dat van het hoé. Kennisoverdracht staat centraal. Ze geven wel richtlijnen rond nauwkeurigheid, volledigheid en netheid en occasioneel praktische tips, maar specifieke technieken waarmee de leerlingen zich bijvoorbeeld beter kunnen voorbereiden op het examen zijn zeldzaam. Voorts krijgen leerlingen zelden of nooit feedback over de manier waarop ze met de leerstof bezig zijn. In het secundair brengen leerkrachten vooral algemene studievaardigheden bij, in het basisonderwijs geeft men veel-er tips voor studiehouding en -planning. Leren leren komt in de doorsnee lesvoorbereiding niet voor als expliciet doel en dus gebeurt het sporadisch en onsystematisch. Tenzij in het zesde jaar basisonderwijs, waar de overgang naar het secundair in het achterhoofd zit. Daar wordt meestal een afzonderlijk lesuur voor studiebegeleiding uitgetrokken. Men oefent er specifieke vaardigheden: hoofd- en bijzaken onderscheiden, samenvatten, structureren. Zichzelf controleren, regelmatig herhalen en aantekeningen maken bij de studie zijn bijkomende items.

### Eindtermen

Er bestaat een bloeiende markt van studiewijzers en studievaardigheidstrainingen. Het accent ligt veelal op technieken om de studiemethode te verbeteren. Dit *leren studeren* is echter maar één component van het ruimere *leren leren*. Aangezien kennis steeds sneller verouderd, wordt van elk van ons verwacht dat we ons levenslang blijven nascholen. Zelfstandig leren is dan ook een tweede belangrijke component. Ten slotte bewijst recent onderzoek dat leerlingen effectief leren als ze een grotere controle kunnen uitoefenen op het leerproces. Als ze met andere woorden

## Nieuwe reuzen

De Vlaamse jongeren groeien waar we bij staan. Gemiddeld worden ze elke tien jaar één centimeter groter. Steeds meer leerlingen steken met hun hoofd boven de leerkracht uit. Tegenwoordig zijn mensen al volgroeid op hun 19, honderd jaar geleden pas op hun 25ste. Het schoolmeubilair volgt deze groei echter niet. Veel leerlingen hebben dan ook moeite om zich in de bank te wringen. In technisch onderwijs brengen leerlingen al houten blokjes mee om de draaibank te verhogen. Als de leerlingen op twee stoelpoten achterover leunen, heeft dat vooral te maken met de lengte van hun benen. Daar zit immers vooral de groei. De romp wordt in verhouding niet langer. Er zijn geen vaste normen, maar een tafel zou minstens 75 cm hoog moeten zijn, een stoel 45. Er bestaat in de handel meubilair met instelbare hoogte, maar dat is voorlopig vrij duur. Onderzoekers stelden vast dat 60 procent van de 14-jarigen al rugklachten heeft. Lang stilzitten in een slechte houding is daar

zeker een oorzaak van. In **Klasse voor Jongeren** vragen de leerlingen meer aandacht van de school voor hun rugproblemen: aangepast meubilair en meer kans op beweging.

## ■ DE CYBERBUS

### Zonder biljet

Tien computers met telkens twee zitjes, dat biedt de cyberbus van *De Lijn* aan. De school zorgt voor telefoon, elektriciteit en lesgevers, het gebruik van de bus en haar faciliteiten is gratis dankzij privé-sponsoring. De omgebouwde stadsbus bevat alle technische snufjes om klassen een initiatie op Internet te geven. 800 scholen kregen het aanbod voorgeschoteld, 200 reageerden positief. Over heel Vlaanderen werden hieruit dertig scholen, veelal de minder geïnformateerde, geselecteerd. Even veel als het aantal schoolweken. Het initiatief loopt dit schooljaar proef, maar een verlenging is zo goed als zeker. Mogelijk komt er zelfs een extra cyberbus.

Meer informatie: tel 02-222 54 03

## ■ LEERSTOORNISSEN OF NIET...

### «Wij zijn niet dom»

Eén ding hebben *Thomas Edison, H. C. Andersen, generaal Patton, Albert Einstein* en heel wat andere beroemdheden met elkaar gemeen: als kind hadden ze leerstoornissen. Problemen met lezen, schrijven, concentratiestoornissen, problemen om informatie te onthouden of te verwerken... In de VS alleen zouden 30 miljoen leerlingen er op een of andere manier mee worstelen. Hun schoolprestaties lijdend eronder. Slecht voor hun zelfbeeld ook. Samen met ouders of leerkrachten zoeken ze naar middeltjes om het beter te doen, al was het maar om zich beter te voelen in de klas. Een vijftigtal leerlingen met leerstoornissen formuleerde zelf een waaiër van praktische tips om met die stoornissen om te gaan. «Problemen met lezen? Gebruik eens een boekenstandaard om je boek rechtop te zetten. Of hanteer een leeslat of kaartje als het niet vlot. Probeer een onbekend woord op te splitsen in kleinere deeltjes. Lees kleine zusverhaaltjes voor.» Matige schrijvers kunnen verschillende balpenen uitproberen om te weten welke hen het beste ligt. Of een pen



met speciale handgreep kopen. «Herlees hardop wat je schreef; zo ontdek je gemakkelijker de fouten», is nog een tip. Minder goede rekenaars kunnen soelaas vinden bij het gebruik van ruitjespapier, een geheugenkaartje met de cijfers erop, in sprongetjes optellen enz. Zelfs Monopoly spelen kan helpen, net zoals Scrabble kan bijdragen tot nieuwe woorden leren. Concentratieproblemen? Kijk zoveel mogelijk naar de leerkracht. Op de voorste rij zitten of krabbeltjes maken tijdens het luisteren helpt ook. Stress? Examen op komst? Niet assertief genoeg? Te weinig vrienden? Hoe voelt het om leerstoornissen te hebben? Antwoord in «Wij zijn niet dom», niet minder dan 256 blz. praktische tips van en voor leerlingen met leerstoornissen van allerlei slag en soort. Het theorieelukkig is beknopt maar duidelijk, het accent ligt volledig op de realiteit van alledag. Zeer helder geschreven, ook leesbaar voor leerlingen, en verlicht met illustraties. Aan het eind volgen raadgevingen voor ouders, leraars, begeleiders en tabellen (controlelijsten, model voor tijdsindeling, werkplan). Prijs: 850 fr. Uitg. Garant - Tiensesteenweg 83 - 3010 Kessel-Lo - tel 016-58 64 64 - fax 016-25 13 14

weten waar ze mee bezig zijn en waarom. Die controle is de derde component. Deze visie maakt van leren leren een geïntegreerd bestanddeel voor elke les. In die zin zit het ook vervat in de eindtermen.

### Kladblad

Hoe kan de leerkracht iemand beter leren leren? Kristel de Boevere biedt hiervoor een nieuw programma aan. De leerlingen ontdekken hoe hun leren en denken verloopt. Ze leren hoe ze zelfstandig met de leerstof kunnen omgaan. Zes weken werken met dit programma in een vijfde en zesde leerjaar lager onderwijs toonde duidelijk een positief effect aan.

Diagnose is belangrijk in het plan. De leerkracht kan als toets of taak aan de leerlingen vragen zelf oefeningen op te stellen bij de les die ze moeten leren. Hij kan kladbladen opvragen om zicht te krijgen op de leeractiviteiten. Hij kan leerlingen gewoon naar hun aanpak vragen. Die informatie legt hij vast op een waardenschaal. Daarmee kan hij maandelijks de evolutie van de leerling volgen, evalueren en eventueel bijsturen. Leerlingen en leerkrachten kunnen die schaal los van elkaar invullen en later vergelijken.



Een aansluitend en even belangrijk aspect is feedback. Het gaat er niet om toetsen te corrigeren en er 7/10 op te schrijven. Er hoort een gericht woordje uitleg bij. Klassikale bespreking van taken en toetsen dus, gekoppeld aan een bespreking van de eerder genoemde waardenschaal. Dat levert informatie op. De leerkracht krijgt inzicht in de fouten en tekortkomingen van de leerling en de leerling krijgt beter zicht op zijn leerprestaties. Leerlingen die in het kader van het onderzoek met dit programma werkten, behaalden betere resultaten dan hun schoolgenoten die dat niet deden.

### On the job

Op mesoniveau pleit de Boevere voor een accentverschuiving in bijvoorbeeld de leerboeken: meer motivatie, *kunnen* in plaats van *kennen*, probleemoplossend en zelfontdekkend leren enz. Om dit te realiseren moeten leraars hun onderwijsstijl op elkaar afstemmen. Een totale aanpak die leren leren een plaats toewijst in het schoolwerkplan. Ten slotte blijkt duidelijk dat hoewel leerkrachten leren leren tot hun takenpakket rekenen, ze er gewoon niet voor zijn opgeleid. Laat onderzoekers de nieuwe inzichten aandragen, maar laat de leerkrachten meedenken vanuit hun eigen ervaringen in de praktijk. *On the job training* met kennis als gereedschap in plaats van kennis als doel. Wie is er klaar voor?

**Leren leren** - Kristel de Boevere - Vakgroep Onderwijsstudies - Rijksuniversiteit Leiden. Het proefschrift bestaat uit vijf delen. Naast theorie en onderzoek rond leren leren in de praktijk, biedt de auteur ook een nieuw programma aan voor leren leren, hier toegepast in *Vraagstukken en Begrijpend Lezen*. Geïnteresseerden storten 1000 fr. + 70 fr. verzendingskosten op rek. nr. 443-8631611-75 van Kristel de Boevere - Visserij 21 - 9000 Gent. Meer info: tel 09-225 12 24.